

Anmälan om svar på remiss av Promemorian - Skjutvapen och explosiva varor – skärpta straff för de allvarligare brotten (Ds 2023:11)

Remiss från Justitiedepartementet

Förslag till beslut

Borgarrådsberedningen föreslår att kommunstyrelsen beslutar följande.
Anmälan om svar på remiss godkänns.

Föredragande borgarråden Karin Wanngård och Alexander Ojanne

Sammanfattning av ärendet

Justitiedepartementet har remitterat promemorian Skjutvapen och explosiva varor – skärpta straff för de allvarligare brotten (Ds 2023:11) till bland annat Stockholms stad. I promemorian föreslås att straffskalorna för de allvarligare formerna av vapenbrott, brott mot tillståndsplikten för explosiva varor, vapensmuggling och smuggling av explosiva varor skärps. På grund av kort remisstid har staden svarat med socialnämndens remissvar.

Beredning

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret och socialnämnden.

Stadsledningskontoret ställer sig positiv till förslagen eftersom straffskärpningarna riktar in sig på brott som är vanliga i kriminella nätverk. Samtidigt vill stadsledningskontoret påtala det svaga stöd som finns för de långsiktigt positiva effekter som följer av längre fängelsestraff och att ett kompletterande förebyggande arbete samt riktade sociala insatser är nödvändiga för att få bukt med problematiken.

Socialnämnden delar promemorians beskrivning av att våldet i kriminella sammanhang har förändrats och ökat avsevärt under 2000-talet. Samhället behöver markera allvarlighetsgraden och krafttag krävs för att aktivt motverka en fortsatt eskalering av problematiken. Socialnämnden önskar att promemorian i större utsträckning utrett, problematiserat och utvecklat resonemanget kring de konsekvenser och effekter som förslagen avseende skärpta straffskalor förväntas ge.

Föredragande borgarrådens synpunkter

Vi föreslår att borgarrådsberedningen föreslår att kommunstyrelsen godkänner anmälan om svaret på remissen.

Stockholm den 16 augusti 2023

Karin Wanngård

Bilaga

Remiss av Promemorian - Skjutvapen och explosiva varor – skärpta straff för de allvarigare brotten (Ds 2023:11), dnr KS 2023/572-1.1

Borgarrådsberedningen tillstyrker föredragande borgarrådens förslag.

Ärendet

I den remitterade promemorian föreslår regeringen ett antal straffskärpningar. Regeringen framhåller att syftet bakom förslagen är att markera allvaret i vissa brott som möjliggör skjutningar och sprängningar och som typiskt sett begås inom kriminella nätverk, samt att ge rättsväsendet bättre möjligheter att bekämpa sådan kriminalitet. Utifrån detta föreslår regeringen att straffskalorna för de allvarligare formerna av vapenbrott, brott mot tillståndsplikten för explosiva varor, vapensmuggling och smuggling av explosiva varor ändras på följande sätt:

- straffskalorna för grovt brott ändras från fängelse i lägst två år och högst fem år till fängelse i lägst fyra år och högst sju år,
- straffskalorna för synnerligen grovt brott ändras från fängelse i lägst fyra år och högst sju år till fängelse i lägst sex år och högst tio år, och
- maximistraffet för normalgradsbrott höjs från fängelse i tre år till fängelse i fem år.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 april 2024.

Remissammanställningen

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret och socialnämnden.

Stadsledningskontoret

Stadsledningskontorets tjänsteutlåtande daterat den 21 juni 2023 har i huvudsak följande lydelse.

Stadsledningskontoret är i grunden positiv till förslagen i promemorian som bedöms kunna bidra till stadens arbete för att uppnå kommunfullmäktiges mål 3.6. Tryggheten ska öka genom förebyggande insatser. Att stoppa den eskalerande situationen med grova våldsbrott kopplade till kriminella gäng är en central fråga för staden och stadsledningskontoret välkomnar att åtgärder vidtas brett från samhällets olika aktörer för att vända utvecklingen. Kriminella nätverks skjutningar och sprängningar på allmänna platser påverkar både invånarnas upplevelse av trygghet samt arbetsmiljön för stadens medarbetare.

Stadsledningskontoret ser positivt på att de föreslagna straffskärpningarna riktar in sig på brott som är vanliga i kriminella nätverk. Inkapaciteringen av kriminella personer har en inverkan på dessa individers möjligheter att begå brott. Regeringen bedömer även att skärpta straff på det här området kan minska innehavet av vapen och explosiva varor. Lägre nivåer av innehav av vapen och explosiva varor kan minska risken för våldsbrott inom den kriminella miljön, vilket är en prioritet för staden.

I sammanhanget vill dock stadsledningskontoret påtala det svaga stöd som forskningen ger avseende skärpta straffs förebyggande möjligheter liksom dess positiva effekter på lång sikt. I forskning framhålls att det finns stöd för att strängare fängelsestraff kortsiktigt leder till minskad kriminalitet genom inkapacitering av brottslingar. Den långsiktiga effekten av skärpta fängelsestraff framhålls dock som mer oklar. Det finns studier som visar på att skärpta fängelsestraff ökar risken för kriminalitet på lång sikt, samtidigt som det finns studier som visar på den motsatta effekten.

Stadsledningskontoret välkomnar att straffrätten anpassas för att få bukt med de brott som begås i kriminella miljöer. Straffskärpningar behöver dock kombineras med ett förstärkt förebyggande arbete, riktade sociala insatser samt förbättrad och snabbare lagföring för att nå ett önskvärt resultat. Längre inkapaciteringstider understryker också vikten av ett starkt återfallsförebyggande arbete, inbegripet förstärkta arbetsmarknadsinsatser och anhörigstöd.

I promemorian föreslås inte någon kompensation enligt den kommunala finansieringsprincipen, vilket stadsledningskontoret anser är bristfälligt. Som framgår ovan kommer med största sannolikhet fler individer vara i behov av kommunala insatser i samband med utslussning från kriminalvård. Därtill har kommuner ett ansvar för verkställighet av ungdomspåföljder, vilket regeringen också redogör för i promemorian. Den sammanlagda kostnadsökningen för kommunerna som utslussningsåtgärder, långtgående arbetsmarknadsinsatser, anhörigstöd och ansvaret för verkställigheten av ungdomspåföljder innebär påtagliga utgifter långsiktigt. Stadsledningskontoret önskar därför att regeringen gör en mer genomgripande analys av förslagets konsekvenser utifrån den kommunala finansieringsprincipen.

Stadsledningskontoret föreslår att remissen besvaras med hänvisning till vad som sägs i stadsledningskontorets tjänsteutlåtande.

Socialnämnden

Socialnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 13 juni 2023 följande.

Socialnämnden godkänner förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Särskilt uttalande av Jan Jönsson (L) och Annika Elmlund m.fl. (M), se Reservationer m.m.

Socialförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 16 maj 2023 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen delar promemorians beskrivning av att våldet i kriminella sammanhang har förändrats och ökat avsevärt under 2000-talet. Den ökade tillgången på vapen och explosiva varor i samhället tillsammans med den ökade benägenheten att använda dessa inom kriminella miljöer är systemhotande och utgör ett allvarigare samhällsproblem idag än någonsin tidigare. Förvaltningen är enig med promemorian om att samhället behöver markera allvarlighetsgraden och att krafttag krävs för att

aktivt motverka en fortsatt eskalering av problematiken. Förvaltningen hade dock önskat att promemorian i större utsträckning utrett, problematiserat och utvecklat resonemanget kring de konsekvenser och effekter som förslagen avseende skärpta straffskalor förväntas ge.

Promemorian framhåller att de föreslagna förändringarna kan antas leda till att fler individer kan få vård för narkotikaberoende och bli föremål för återfallsförebyggande insatser inom ramen för den utdömda påföljden. Förvaltningen vill här belysa att Kriminalvården och Statens institutionsstyrelse (SiS) redan idag, med nuvarande intagsunderlag och strafflängder, har en mycket ansträngd situation med platsbrist och överbeläggning som påverkar myndigheternas förmåga att ge adekvat missbruksvård och återfallsförebyggande insatser. De föreslagna straffskärpningarna förväntas enligt promemorian resultera i att än fler individer lagförs och tilldöms längre strafftider. Förvaltningen menar att det finns stor risk att förutsättningarna för Kriminalvårdens och SiS vårdande och återfallsförebyggande arbete försämras ytterligare och därigenom minskar dess brottsförebyggande effekt.

Förvaltningen framhåller att forskning har påvisat att längre straff och fängelse tid försvårar den intagnes återintegrering i samhället. Förvaltningen menar därför att det inte går att förutsätta att längre strafftider i sig skulle förbättra möjligheterna till att förebygga återfall i missbruk och brott. En stegvis återintegrering till samhället efter avtjänat straff är av vikt för att minska risken för återfall i brott. Förvaltningen anser att frågan om utslussning saknas i promemorian och hade med fördel kunnat utredas närmre.

Vidare menar förvaltningen att längre strafftider även behöver kompletteras med stora satsningar på de ansvariga myndigheternas förebyggande och stödjande insatser riktade till de intagna vilket också saknas i promemorian. Förvaltningen ser därför fram mot att ta del av det som framkommer i det uppdrag som regeringen nyligen gett till Trygghetsberedningen; att utreda och komma med förslag på hur det återfallsförebyggande arbetet kan utvecklas i syfte att minska andelen återfall i brott. Det finns även andra pågående statliga utredningar som berör ungdomar och kriminalitet som kan komma att påverka kostnadsbilden utifrån eventuella nya krav. Till exempel utredning om frihetsberövande påföljder för ungdomar (Dir 2021:99).

Promemorian framhåller också att höjda straff även kan förväntas medföra en viss avhållande effekt när det gäller innehav av vapen och explosiva varor vilket i sin tur enligt promemorian även förväntas leda till att färre allvarliga våldsbrott kommer till stånd. Förvaltningen vill här framhålla att straffen för vapenbrott och brott mot tillståndsplikten för explosiva varor har skärpts i flera omgångar det senaste decenniet, senast 2017, 2018 och 2020. Trots dessa skärpningar har antalet vapenbrott, brott mot tillståndsplikt för explosiva varor, smuggling av vapen och explosiva varor ökat under samma tidsperiod. Även antalet skjutningar och sprängningar samt antalet avlidna och skadade av dessa gärningar har ökat drastiskt. Förvaltningen menar att det saknas något forskningsbelägg för att skärpta straff

enskilt skulle ha en avhållande eller brottsförebyggande effekt. Straffskärpingarnas eventuellt avhållande effekt kan således ifrågasättas.

En annan mycket oroande utveckling är att medianåldern har minskat bland såväl brottsoffer som misstänkta och gärningspersoner. De kriminella gängerna rekryterar i allt större utsträckning minderåriga barn att utföra våldsdåden i gängkonflikterna. Förvaltningen menar därför att en fråga som behöver utredas vidare är huruvida en oönskad bieffekt av straffskärpingarna kan vara att de kriminella nätverken i större utsträckning än tidigare rekryterar och använder sig av minderåriga barn för att genomföra skjutningar och sprängningar. Förvaltningen framhåller att för att vända den negativa utvecklingen är det avgörande att samhället lyckas hindra barn och unga att börja begå brott. Arbetet med att minska brottslighet och öka tryggheten förutsätter ett långsiktigt arbete med brett angreppssätt som inbegriper flera områden. Forskningen visar att goda uppväxtvillkor, god hälsa och att klara skolan med godkända betyg bidrar till att minska risken för att en person ska börja begå brott. Föräldrars hälsa och förmågor har också stor betydelse för barns utveckling.

Vidare konstaterar promemorian att förslagen även kommer att få genomslag på straffen för åldersgruppen 15-17-åringar. Promemorian framhåller att förslagen inte medför annat än marginella kostnader för kommunerna. Förvaltningen menar dock att fler utdömande av Lagen om verkställighet av slutna ungdomsvård (LSU) kan leda till kostnadsökningar för kommunen. Förvaltningen bedömer därför att förslaget ekonomiska konsekvenser för kommunerna behöver bevakas och följas upp nationellt.

När ett barn berörs av straffrättsliga åtgärder är det viktigt att säkerställa barnets rättigheter enligt barnkonventionen tillgodoses. Förvaltningen är enig i promemorian att det även fortsättningsvis ska vara en allmän strävan att begränsa användningen av frihetsberövande av barn och att vid varje åtgärd som rör barn beakta vad som bedöms vara barnets bästa.

Förvaltningen anser att det finns en risk att förslaget lägger ett för starkt fokus på straffskärpingar som verktyg i bekämpandet av gängkriminaliteten och det dödliga våldet. Ett effektivt brottsförebyggande arbete kräver en bred satsning bestående av olika komponenter att utföras på flera olika nivåer. Enligt promemorian ska förslaget ses samlat med regeringens övriga insatser mot brott i kriminella nätverk, där syftet är att såväl brotten som brottens orsaker måste bekämpas. Förvaltningen hade dock önskat ett mer utvecklat resonemang i promemorian där straffskärpingarna hade satts i ett bredare brottsförebyggande sammanhang. För att på så sätt säkerställa att viktiga delar och prioriteringar i det brottsförebyggande arbetet och i bekämpandet av gängkriminaliteten och det dödliga våldet inte hamnar i skuggan av förslaget om straffskärpingar, utan att de lyfts fram och används.

Förvaltningen föreslår att nämnden godkänner förvaltningens tjänsteutlåtande som svar till kommunstyrelsen.

Reservationer m.m.

Socialnämnden

Särskilt uttalande av Jan Jönsson (L) och Annika Elmlund m.fl. (M)

Att skärpa straffen för allvarliga brott som innefattar skjutvapen och explosiva varor är positivt. De grovt kriminella individer som är drivande i mycket av det våld vi nu ser i Stockholm behöver lagföras och avtjäna längre fängelsestraff för att övriga myndigheter ska kunna förhindra nya dåd. Det är därför viktigt att det parallellt med skärpta straff även följer förstärkningar till både tullen och statens institutionsstyrelse (SiS). Införseln av vapen behöver minska kraftigt och många minderåriga potentiella utförare av grova våldsdåd behöver hanteras av SiS.

För att lyckas med det uppdraget krävs en motsvarande satsning på det förebyggande och behandlande arbetet som SiS ansvarar för. Annars riskerar en placering på SiS-institution att endast innebära förvaring utan behandling, med resultatet att placerade ungdomar kommer ut ännu värre och direkt återfaller i brottslighet. Likaså är tullens uppdrag viktigt för att minska den idag alltför goda tillgången till både vapen och sprängämnen inom den kriminella världen. Enbart repressiva åtgärder utan samtidiga förebyggande åtgärder är ingen långsiktig lösning utan skjuter bara problem på framtiden.